

Пташиний грип: оцінка протиепідемічних заходів

Спалах пташиного грипу в Криму дав Україні як негативний, так і позитивний досвід щодо вжиття адекватних протиепідемічних, профілактичних та протиенізоотичних заходів.

Аїдин Салманов,

заступник керівника оперативної групи з пташиного грипу МОЗ України

Давно відомо, що дикі перелітні птахи є резервуаром величезної кількості різноманітних за генетичною структурою вірусів грипу. Переважна більшість птахів переносить інфекцію в латентній формі, що не заважає їм долати значні відстані. У птахів грип перебігає як кишкова інфекція, тому збудник виділяється в оточуюче середовище з екскрементами. При перебуванні диких водоплавних птахів на водоймах збудники грипу можуть потрапляти у воду. Небезпека полягає в можливості ураження грипом домашньої водоплавної птиці.

Постає питання, а чи траплялося таке раніше, чи це проблема сьогодення? Дійсно, захворювання на грип серед домашньої птиці реєструвалися і раніше переважно в країнах Південно-Східної Азії. Однак масштаби спалахів були меншими. Крім того, не було зареєстровано випадків захворювання на пташиний грип серед людей, тим більше летальних наслідків. Усього за період з 1959 по 1997 рік було повідомлено лише про п'ять випадків захворювання людей на пташиний грип. Однак у грудні 1997 року в Гонконгу зареєстровано 18 осіб, хворілих на високопатогенний пташиний грип, спричинений вірусом А(Н5N1). Шестеро хворих померли. Відтоді людство почало готуватися до нової пандемії грипу, хоча не було встановлено факту передачі цього вірусу від людини до людини.

Небезпека полягає у високій мінливості вірусів грипу і, зокрема, вірусом пташиного грипу, що зумовлює набуття ним здатності уражувати людей, а також деяких ссавців, чого раніше не траплялося. Найгірший сценарій розвитку подій, до якого готується людство, це набуття висо-

копатогенним вірусом властивості передаватися від людини до людини, чого, на щастя, поки що не сталося. Однак експерти ВООЗ вважають, що це – питання часу.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у семи країнах світу зареєстровано випадки захворювання на пташиний грип серед людей. У цілому захворіли 174 особи, 94 з яких померли. Останні випадки захворювання, у тому числі летальні, зафіксовано в Турецькій Республіці. За оцінками Всесвітнього банку глобальна епідемія пташиного грипу тільки за рік може завдати світовій економіці збитків на 800 млрд доларів США. Більшість країн світу у зв'язку з ускладненням епідемічної ситуації щодо пташиного грипу ввели обмежувальні заходи щодо експорту та імпорту продукції птахогосподарств з країн із зареєстрованими випадками епізоотії серед домашніх птахів і витратили величезні кошти на забезпечення протиепідемічного захисту населення.

Проникнення вірусу пташиного грипу в популяцію людей у 1997 році викликало сильне занепокоєння фахівців, оскільки було розцінено як провісник нової пандемії грипу на планеті. Особливу стурбованість спричинив спалах пташиного грипу Н5N1, який розпочався у Таїланді і В'єтнамі у грудні 2003 року, охопив ще сім країн і триває ще й досі. На сьогодні спалахи пташиного грипу вже зареєстровано в дев'яти азіатських країнах (перераховано в порядку реєстрації): В'єтнамі, Японії, Таїланді, Камбоджі, Лаоській Народно-Демократичній Республіці, Індонезії, Китаї, Малайзії, а також у Республіці Корея. При цьому фіксували спорадичні випадки захворювання людей із високою летальністю. За

даними ВООЗ у трьох країнах Азії, у тому числі в Японії, Республіці Корея та Малайзії завдяки своєчасному вжиттю ефективних профілактичних та протиепідемічних заходів спалахи пташиного грипу ліквідовано, і на сьогодні зазначені країни вважаються вільними від цієї хвороби.

Контроль за поширенням вірусу пташиного грипу є пріоритетним завданням світової медичної спільноти. За висновками експертів ВООЗ ситуація з високопатогенного грипу птиці в світі розцінюється як 3-тя фаза періоду загрози пандемії. Вірус штаму H5N1 пройшов декілька видових бар'єрів і здатний уражувати людей. Цей вірус подолав континентальний бар'єр – випадки захворювання реєструються на території європейського регіону. Спалахи високопатогенного грипу птахів, спричиненого вірусом А(H5N1), які розпочалися в азійських країнах 2003 року, уже протягом 2005 та на початку поточного року охопили середньоазійські (Російська Федерація, Республіка Казахстан, Монголія) та європейські (Туреччина, Румунія, Хорватія, Франція, Німеччина) країни.

Україна в грудні 2005 року зареєструвала на своїй території (АР Крим) перші випадки пташиного грипу серед домашньої птиці. Указом Президента на всій території ураженого регіону було оголошено надзвичайний стан та вжито карантинні заходи. Для координації роботи медичних служб наказом МОЗ України створено оперативний штаб із запобігання виникненню й поширенню пташиного грипу в Україні, який діяв цілодобово. Здійснювалося поінформованість центральних органів виконавчої влади, міністерств та відомств. Робочою групою МОЗ України підготовлено організаційно-методичні матеріали, у тому числі інструкцію щодо проведення епідеміологічного нагляду, діагностики, лікування і профілактики пташиного грипу, пам'ятки населенню та особам, які працюють у зоні ризику, щодо профілактики пташиного грипу.

Міністерством охорони здоров'я України лікувально-профілактичним закладам зони надзвичайної ситуації Автономної Республіки Крим було передано медикаментів та дитячого харчування на суму 36 тис. гривень, комплектного обладнання для

двох ФАПів, двох сільських амбулаторій та ЦРЛ с. Советське на суму 300 тис. гривень. Організовано лабораторні дослідження на наявність вірусу пташиного грипу в матеріалах від загиблої птиці та пробах, узятих від осіб, які мали контакт із загиблою птицею і прояви респіраторного захворювання. Тест-системи доставлено з Інституту грипу Російської Федерації. Лабораторні дослідження проводяться на базі Центральної СЕС МОЗ України. Вирішено питання забезпечення АР Крим вакциною проти грипу в необхідній кількості. Закуплено на кошти, виділені з резервного фонду державного бюджету, 127 700 доз вакцини на загальну суму 2,7 млн гривень. Придбано антивірусні препарати та антибіотики на загальну суму понад мільйон гривень і медичне обладнання, діагностичні тест-системи на суму понад 1,5 млн гривень. За рахунок бюджетних асигнувань на заходи щодо боротьби з епідеміями в цілому виділено 1,5 млн гривень. Ефективно вживають заходів, передбачених спільним наказом Міністерства охорони здоров'я та Міністерства аграрної політики України №560/574 від 25.10.05 р. "Про затвердження заходів щодо боротьби з пташиним грипом та захисту населення і тваринництва від цієї інфекції". Здійснюється оперативний обмін інформацією із МНС, Мінагрополітикою, МЗС та іншими міністерствами та відомствами. Проведено міжнародний семінар з реагування на пандемію пташиного грипу за підтримки Посольства США в Україні (16-20 січня 2006 року, МОЗ України). Забезпечується взаємодія з міжнародними організаціями (ВООЗ, ЮНІСЕФ) та іншими міжнародними донорськими організаціями у сфері надання допомоги в подоланні ускладнення епізоотичної ситуації та посиленні матеріально-технічної бази.

В Україні з місією надання консультацій працювали представники Національного інституту грипу (м. Санкт-Петербург, Росія) та Центрального НДІ епідеміології АМН Російської Федерації й експерти Глобальної програми ВООЗ з грипу (м. Женева) з метою оцінити ступінь ризику ураження пташиним грипом людей, які мали контакт із хворими птахами.

За даними Управління державної ветеринарної медицини АР Крим станом на 4 березня 2006 року на території АР Крим зареєстровано випадки епізоотії пташиного грипу серед свійської птиці на 14 адміністративних територіях. Випадки загибелі птиці зафіксовано в 47 населених пунктах, із них у 24 лабораторно підтверджено вірус грипу А (компонент Н5). Повністю знищено свійську птицю в 13 населених пунктах. Епізоотія серед свійських птахів, що розпочалася у грудні 2005 року на прибережних до Азовського моря територіях, надалі поширилася на населені пункти АР Крим, віддалені від озер, де зупинялися дикі перелітні птахи. Починаючи з кінця січня цього року темпи поширення пташиного грипу сповільнилися. У період з 28 лютого до 4 березня поточного року нові осередки загибелі домашніх птахів не зареєстровано. Інформація щодо загибелі домашніх птахів з інших регіонів України, пов'язаних з високопатогенним вірусом пташиного грипу, до МОЗ України не надходила. За весь період з моменту реєстрації в Україні вірусу високопатогенного вірусу грипу H5N1 не зареєстровано жодного випадку захворювання людей. Проводиться постійний моніторинг епідемічної ситуації на території АР Крим. Здійснюється комплекс профілактичних та протиепідемічних заходів серед населення в осередках загибелі птахів. З метою контролю за станом здоров'я населення, недопущення епідемічних ускладнень медичними бригадами проводяться щоденні подвірні обходи. Особам з груп підвищеного епідемічного ризику виконано імунопрофілактику проти сезонного грипу та неспецифічну профілактику проти грипу та ГРВІ із застосуванням імуномодуючих препаратів. Вакциновано 102 196 осіб, у тому числі 27 945 дітей, причому 45 370 осіб (у тому числі 9079 дітей) – в осередках інфекції, 56 826 осіб (із них 18 866 дітей) – у зоні ризику.

Враховуючи безпосередню близькість України до епідемічно неблагополучних територій, реальну загрозу поширення пташиного грипу серед птахів та можливість ураження ним людей, було вжито заходів щодо мінімізації медичних та соціальних наслідків хвороби на перспективу. З метою міжвідомчої координації за-

ходів щодо боротьби з високопатогенним грипом птиці та протидії пандемії пташиного грипу посилено державний санітарно-епідеміологічний нагляд за об'єктами водопостачання, каналізації, харчовими об'єктами та птахогосподарствами у сфері забезпечення контролю за проведенням профілактичних і протиепідемічних робіт.

Україна – одна із країн Центральної та Східної Європи і частина світового епідемічного простору. Від ефективності комплексу організаційних і протиепідемічних заходів, спрямо-

ваних на захист населення, готовності медичного персоналу, забезпечення матеріально-технічної та лабораторної бази лікувально-профілактичних закладів, поінформованості населення щодо небезпеки ситуації та адекватного його реагування залежить рівень мінімізації наслідків можливої пандемії грипу, пов'язаної із високопатогенним вірусом пташиного грипу.

Всесвітня організація охорони здоров'я прогнозує, що чергова пандемія грипу не просто неминуча, а наближається стрімкими темпами і тому варто прискорити роботи, аби підготуватися до неї. Початок пандемії є непередбаченим. У такій ситуації на сьогодні важливо створити ефективну систему із запобігання та обмеження епідемії на ранніх стадіях розвитку. Епідемічна й епізоотична ситуація, яка склалася, вимагає вжиття додаткових заходів і посилення координації діяльності зацікавлених центральних і місцевих органів виконавчої влади, управлінь охорони здоров'я, органів, що здійснюють державний санітарно-епідеміологічний і ветеринарний нагляд. Враховуючи несприятливу ситуацію із захворюванням на пташиний грип у світі як серед птахів, так і серед людей та рекомендації ВООЗ щодо обов'язкового запровадження у всіх країнах плану відповідних дій, а

також реальну загрозу занесення на територію України збудників пандемічного грипу, Міністерством охорони здоров'я України підготовлено План заходів щодо підготовки до боротьби з грипом та захисту населення від пандемії грипу, який охоплює розробку та впровадження заходів щодо запобігання занесенню пандемічного варіанту вірусу й активному його поширенню на території України, мінімізації захворюваності, летальності та інвалідизації населення, що можуть бути спричинені новим підтипом вірусу грипу, недопущення дестабілізації функціонування соціально-економічних структур країни.

Отже, спалах пташиного грипу в Криму дав Україні як негативний, так і позитивний досвід щодо вжиття адекватних протиепідемічних, профілактичних та протиепізоотичних заходів. За прогнозами учених – орнітологів та ветеринарів – очікується подальше поширення високопатогенного вірусу грипу типу H5N1 на міграційних маршрутах диких водоплаваючих птахів навесні у зв'язку з тим, що міграція птиці є періодичним явищем. Тому країни, територіями яких пролягають маршрути перельоту птахів із центральної Азії, мають бути готовими до своєчасного й ефективного вжиття профілактичних і протиепідемічних заходів, спрямованих на захист населення.

Висновки:

- поширення епізоотії на території Автономної Республіки Крим, віддаленій від озер, на яких зупинялися дикі перелітні птахи, відбувалося переважно за рахунок рознесення вірусу автомобільним транспортом "на колесах";
- незважаючи на те що пташиним грипом було заражено величезну територію Автономної Республіки Крим, завдяки вжиттю комплексу профілактичних і протиепідемічних заходів випадків ураження людей вдалося уникнути;
- вакцинація більше ніж ста тисяч осіб сезонними вакцинами проти грипу звела нанівець можливість виникнення рекомбінантного (пандемічного) варіанту вірусу грипу під час спалаху в Криму, який би міг передаватися від людини до людини.

